

Literatura:

1. A. Mól. Pojęcie i znaczenie alternatywnych metod rozstrzygania sporów. *Przegląd Prawa Handlowego*. 2001, Nr 12.
2. J. Skorupka (red.). Komentarz do art. 23a k.p.k., [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2023.
3. M. Rogalski. Zasady legalizmu w procesie karnym po noweli do kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. *Prokuratura i Prawo*. 2015. Nr 1–2.
4. K. Sułkowski. Mediacja w polskim prawie karnym. *Studenckie Zeszyty Naukowe*. 2017. Vol XX, nr 35.
5. A. Helsztyńska. Praktyczne aspekty mediacji w sprawach karnych. *Centrum Mediacji Izby Adwokackiej*. cz. 1.
6. A. Sakowicz (red.). Komentarz do art. 23a k.p.k. [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2022.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-86>

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНА ВЕРСІЯ ОБВИНУВАЧЕННЯ

Волобуєв Анатолій Федотович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Волобуєв Ілля Романович

*студент 3-го курсу факультету прокуратури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Інститут повідомлення про підозру є новим для кримінального процесуального законодавства України, кардинальне оновлення якого відбулося з прийняттям КПК України 2012 року (далі КПКУ) [1]. Разом з тим потрібно враховувати його історичний зв'язок з інститутом пред'явлення обвинувачення під час досудового розслідування, що існував в КПКУ 1960 року (Глава 12) [2]. Видається, що врахування цього історичного зв'язку є необхідним для розуміння сутності повідомлення про підозру, функції обвинувачення та захисту прав людини у сучасній парадигмі кримінального процесу.

Поняття підозри у вітчизняному кримінальному процесі має досить давню історію формування [3]. Але потрібно зазначити, що в КПКУ 1960 року поряд з використанням поняття «підозра» головну роль в етапізації досудового розслідування, оцінки результатів діяльності оперативних підрозділів та органів слідства відігравав інститут пред'явлення обвинувачення. Саме на ньому ґрунтувалася оцінка ступеню вирішення завдань кримінального судочинства. Водночас інститут підозрюваної особи розглядався як пересічний елемент кримінального провадження, що пов'язувалося із затриманням особи органом дізнання або застосуванні до неї запобіжного заходу до винесення постанови про притягнення як обвинуваченого (статті 43-1, 106 КПКУ 1960 р.) [2]. В КПКУ 2012 р. законодавець остаточно відмовився від функції обвинувачення під час досудового розслідування, перенісши його у стадію судового провадження (ч. 2 ст. 347). Натомість в структурі досудового розслідування було запроваджено функцію повідомлення про підозру, яка розглядається науковцями як початок кримінального переслідування [4, с. 134–159; 5, с. 5; 6, с. 143]. Попри сумнівність терміну кримінального переслідування на стадії досудового розслідування повідомлення про підозру було наділено низкою характеристик, що ріднило його з пред'явленням обвинувачення. Зокрема, Д. П. Письменний цілком обґрунтовано відзначив, що повідомлення про підозру є формою обвинувачення [7, с. 356]. Але між повідомленням про підозру і пред'явленням обвинувачення є й суттєві відмінності, на які слід звернути увагу. Зокрема, якщо обвинувальний акт є підсумковим процесуальним рішенням у досудовому розслідуванні, категоричним твердженням про вину певної особи, що ґрунтується на сукупності зібраних і перевічених доказів, то повідомлення про підозру є проміжним процесуальним рішенням, яке може неодноразово змінюватися. Про підозру повідомляється при наявності достатніх для цього доказів (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПКУ). Тобто йдеться про таку сукупність доказів, що оцінюється прокурором або слідчим за погодженням з прокурором як достатня за їх внутрішнім переконанням для складання повідомлення про підозру. За етимологією слова «підозра» воно означає допускати причетність кого-небудь до чогось негативного [8, с. 656]. Тобто повідомлення про підозру є припущенням, попередньою оцінкою зібраних доказів, на підставі якої формулюється процесуальна версія про вчинення кримінального правопорушення конкретною особою. Підозра має бути перевірена за участі особи, якій вона повідомлена (оголошена). Відтак в процесі перевірки вона може знайти підтвердження повністю або частково (або не знайти), що передбачає можливість її зміни або заміни новою підозрою (ст. 279 КПКУ).

В ст. 277 КПКУ визначені досить конкретні вимоги щодо змісту підозри, які спрямовані на ідентифікацію відповідного кримінального провадження та його учасників. Але виникає питання щодо ступеню деталізації елементів змісту підозри і викладу фактичних обставин кримінального правопорушення. У зв'язку з цим суддя Вищого антикорупційного суду Віра Михайленко відзначає, що нерідко слідчий, прокурор намагаються втиснути в повідомлення про підозру всю наявну інформацію, навіть ту, що не стосується конкретної підозрюваної особи або дій, що їй інкримінуються. На думку судді, це робить повідомлення про підозру за обсягом, деталізацією та викладом більше схожими не на проміжні процесуальні документи, а на обвинувальні вироки [9].

Вбачається, що надмірна деталізація повідомлення про підозру зумовлена єдиним аргументом на підтримку процесуального стилю деталізації підозри, який полягає у забезпеченні реалізації права підозрюваного на захист. Але чи перебуває право на захист у безпосередньому зв'язку з повним і детальним викладенням усіх виявлених обставин кримінального правопорушення та фактичних даних, що його супроводжують? Адже в законі вказується лише на *наявність достатніх доказів для підозри особи* у вчиненні кримінального правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПКУ) на момент здійснення такого повідомлення. Відповідь на це питання можна отримати в результаті аналізу наданих підозрюваному прав безпосередньо пов'язаних з підозрою. Відповідно пунктів 1, 4, 5 ч. 3 ст. 42 КПКУ воно полягає у тому, що підозрюваний має знати: у вчиненні якого кримінального правопорушення його підозрюють; не говорити нічого з приводу підозри проти нього або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання; давати пояснення, показання з приводу підозри чи в будь-який момент відмовитися їх давати. Для задоволення цих прав зовсім не обов'язково, як вважає суддя Віра Михайленко, ознайомлювати сторону захисту з усіма деталями, що стосуються підстав повідомлення про підозру. Особливо з урахуванням того що закон не передбачає одночасного з цим проміжним процесуальним рішенням надання стороні захисту інформативної бази на підтвердження достатності доказів для підозри [9].

У цьому контексті варто звернути увагу на право сторони захисту оскаржувати повідомлення про підозру після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом (п. 10 ч. 1 ст. 303 КПКУ). Але виникає питання, для чого необхідно очікувати спливу первісних строків досудового розслідування для оскарження

допущених порушень щодо форми, змісту чи порядку здійснення повідомлення про підозру? Якою може бути мета такого оскарження, якщо після повідомлення про підозру проводиться низка слідчих (розшукових) дій, результати яких покладаються в основу обвинувального акту, який і буде предметом дослідження під час судового розгляду? Видається хибною позиція тих дослідників, які вважають, що відмова слідчого судді у задоволенні клопотання щодо скасування повідомлення про підозру на основі відсутності у прокурора підстав для такого рішення є порушенням концепту застосування до особи належної правової процедури і принципу верховенства права. Аргументація, що наводиться для обґрунтування, у тому числі з посиланням на практику ЄСПЛ, свідчить про ототожнення повідомлення про підозру і пред'явлення обвинувачення [10, с. 13–14]. Видається, що це зумовлено тим що в деяких країнах ЄС під час досудового розслідування використовується інститут пред'явлення обвинувачення. Але законодавець, надавши формальне право стороні захисту оскаржувати повідомлення про підозру, створив проблемну ситуацію, яка зумовлює, з одного боку, прагнення адвокатів скористатися ним для відстоювання прав і законних інтересів своїх клієнтів, а з іншого – намагання сторони обвинувачення усунути підстави для такого оскарження шляхом непотрібної деталізації повідомлення про підозру. Це ставить у складне становище і слідчих суддів, які зобов'язані виконувати приписи п. 10 ч. 1 ст. 303 КПКУ, але не мають повноважень щодо оцінки рівня внутрішнього переконання прокурора, яке є ключовим для повідомлення особі про підозру у сенсі достатності (належності, допустимості) доказів для цього. Окрім того надмірна деталізація повідомлення про підозру спричиняє штучне навантаження на стадію досудового розслідування.

Підсумовуючі викладене, можна констатувати, що повідомлення про підозру пов'язано з встановленням особи, відносно якої отримані докази, достатні для формулювання припущення щодо вчинення нею кримінального правопорушення. Таким чином воно є легальною процесуальною версією обвинувачення, яка підлягає перевірці, що робить це рішення проміжним процесуальним документом. Його перевірка за участі особи, наділеної правами підозрюваного, закінчується складанням обвинувального акту, який є вже категоричним твердженням, що спирається на систему перевірених доказів і може заперечуватися (оскаржуватися) стороною захисту у суді.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 20.10.2024).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України 1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-05?find=1&text> (дата звернення 20.10.2024).
3. Місечко М. Генеза розвитку інституту обґрунтованої підозри на українських територіях. *Traektoriâ Nauki*. 2021. Vol. 7. № 11. P. 2001–2009.
4. Гловок І. В. (2015) Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09 Одеса, 2015. 602 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c3412cb8-8020-424f-816d-3f5cbfc74cf4/content> (дата звернення 22.10.2024).
5. Теорія кримінального переслідування: монографія [В. А. Гринчак, І. Я. Заяць, В. І. Петлюк, Г. М. Федущак-Паславська]. Харків : Право, 2019. 208 с.
6. Палюх А., Гузела М. (2018) Сутність кримінального переслідування та проблема його законодавчого закріплення. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18331/24.pdf> (дата звернення 24.10.2024).
7. Письменний Д. П. Функції обвинувачення та захист у за новим КПК України. *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С. 353–358.
8. Новий тлумачний словник української мови. Т. 2. Київ : Видавництво «Аконіт». 2006. 926 с.
9. Михайленко Віра. (2021) Коротка підозра – чи «зайде» вона практикам? URL: <https://justtalk.com.ua/post/korotka-pidozra--chi-zajde-vona-praktikam> (дата звернення 24.10.2024).
10. Андрух В. В. Проблеми правового регулювання оскарження повідомлення про підозру. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 84, частина 4. С. 11–17.